כיתה ה' | תנ"ך | שיעור 4 מתוך 4 | 45 דק' | ויקרא כג; כו, ג-ו

הרחבה לספר ויקרא. ממלכתי: בתכנית הלימודים בתנ"ך ליסודי הממלכתי (הנחיות הפיקוח, תשפ"ד) ספר ויקרא נלמד בכיתה ה' לצד ספר במדבר, והמיקוד הוא פרקים יט וכה (א-יג), שנלמדים ביחידה "ויקרא: קרבן, קדושה וחברה טובה". יחידה זו משלימה את שאר הספר כהרחבה. חמ"ד: בתכנון השנתי של תנ"ך חמ"ד חומש ויקרא משויך לכיתה ד' (בכיתה ה' לומדים במדבר ושמואל א), ולכן בחמ"ד היחידה מתאימה לכיתה ד' או לחזרה. ביחידה רש"י להעשרה. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

מועדי ה' ו"ונתתי שלום בארץ": המועדים וסוף הספר

🎯 מטרות השיעור

- למנות את המועדים שבפרק כג לפי הסדר (שבת, פסח וחג המצות, ספירת העומר ושבועות, יום תרועה, יום הכיפורים, סוכות) ולמצוא לכל אחד את התאריך שבפסוק.
- להבין שבתורה החודש הראשון הוא חודש האביב (ניסן), ולכן ראש השנה ויום הכיפורים חלים "בחודש השביעי".
- לספור את ספירת העומר: שבעה שבועות, ובשנת החמישים, כלומר ביום החמישים, חג השבועות.
- להכיר את סוף הספר: הברכות בפרק כו ופירוש רש"י "השלום שקול כנגד הכל".

❓ השאלה הגדולה של היחידה

מה הופך מקום, אוכל וזמן ל"קודש", כלומר למשהו מיוחד?

בשיעור הקודם למדנו על יום אחד מיוחד. פרק כג פורס את כל לוח השנה: זמנים שבהם "תִּקְרְאוּ אֹתָם, בְּמוֹעֲדָם". והספר מסתיים בברכה על שלום. כך זמן הופך מיוחד: כשקובעים לו מקום בלוח וממלאים אותו בתוכן.

🧪 פתיחה

על הלוח: "השנה שלנו מתחילה ב...?" התלמידים עונים (ספטמבר? ראש השנה? ינואר?). המורה אומר: בפרק שנקרא היום, התורה סופרת את החודשים מחודש אחר, ונגלה איזה. מכינים על הלוח עיגול גדול של "גלגל השנה" עם 12 חודשים.

📖 הסבר למורה

הפרק נפתח בשבת: "שֵׁשֶׁת יָמִים, תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן", ואחריה "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ". "מקרא קודש" פירושו יום שמכריזים עליו כמיוחד.

פסח: "בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ", ולמחרת "חַג הַמַּצוֹת לַה': שִׁבְעַת יָמִים". החודש הראשון הוא חודש האביב, ניסן. לכן בהמשך ראש השנה ויום הכיפורים חלים בחודש השביעי, תשרי.

ספירה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת", "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת, תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", ובסוף "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם". השם "שבועות" לא מופיע בפרק הזה, אבל מופיע בספר דברים: "וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת". חג של שבעה שבועות ספורים.

באמצע רשימת החגים מופיע פסוק על העניים: "לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ". רש"י שואל למה דווקא כאן, ועונה שמי שנותן לעני כראוי, "מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ". זה חיבור יפה לפרק יט ביחידה הקודמת.

החודש השביעי: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ" יום "זִכְרוֹן תְּרוּעָה" (בימינו ראש השנה; השם "ראש השנה" לא מופיע בתורה); "בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא"; וסוכות "בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם, לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי". למה סוכה? "כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". רש"י: "עֲנָנֵי כָּבוֹד". בגמרא (סוכה יא ע"ב) יש גם דעה אחרת, של רבי עקיבא: "סוּכּוֹת מַמָּשׁ עָשׂוּ לָהֶם".

סוף הספר: פרק כו מבטיח ברכות למי שהולך בדרך ה': "אִם־בְּחֻקֹּתַי, תֵּלֵכוּ", "וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם, בְּעִתָּם", ושיא הברכות: "וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ". רש"י: "אִם אֵין שָׁלוֹם אֵין כְּלוּם", "מִכָּאן שֶׁהַשָּׁלוֹם שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל". בהמשך הפרק יש גם אזהרות קשות ("תוכחה"); אין צורך לקרוא אותן בכיתה. הספר מסתיים: "אֵלֶּה הַמִּצְוֹת, אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה".

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

ויקרא פרק כג, פסוקים ג-ו

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים, תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ, כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: שַׁבָּת הִוא לַה', בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם.

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם, בְּמוֹעֲדָם.

(ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ – בֵּין הָעַרְבָּיִם: פֶּסַח, לַה'.

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה, חַג הַמַּצּוֹת לַה': שִׁבְעַת יָמִים, מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ.

ויקרא פרק כג, פסוקים טו-טז

(טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת, מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם, אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה: שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת, תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה.

(טז) עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת, תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם; וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה, לַה'.

ויקרא פרק כג, פסוק כד

(כד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר: בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן – זִכְרוֹן תְּרוּעָה, מִקְרָא־קֹדֶשׁ.

ויקרא פרק כג, פסוק כז

(כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא, מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם, וְעִנִּיתֶם, אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם; וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה, לַה'.

ויקרא פרק כג, פסוק לד

(לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר: בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם, לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה, חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים, לַה'.

ויקרא פרק כג, פסוקים מב-מג

(מב) בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ, שִׁבְעַת יָמִים; כָּל־הָאֶזְרָח, בְּיִשְׂרָאֵל, יֵשְׁבוּ, בַּסֻּכֹּת.

(מג) לְמַעַן, יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם, כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: אֲנִי, ה' אֱלֹהֵיכֶם.

ויקרא פרק כו, פסוקים ג-ו

(ג) אִם־בְּחֻקֹּתַי, תֵּלֵכוּ; וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם.

(ד) וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם, בְּעִתָּם; וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ, וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ.

(ה) וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר, וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע; וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשׂבַע, וישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם.

(ו) וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד; וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה, מִן־הָאָרֶץ, וְחֶרֶב, לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם.

שם ה' מובא בכתיב ה'. הפסוקים המלאים בקישורים למטה.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ" (כג, כב)

💭 **מפרשים:** רש"י: מי שנותן לעני כראוי, "מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ".

📜 **כתוב:** "כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי" (כג, מג)

💭 **מפרשים:** רש"י: "עֲנָנֵי כָּבוֹד". רבי עקיבא (סוכה יא ע"ב): "סוּכּוֹת מַמָּשׁ עָשׂוּ לָהֶם".

📜 **כתוב:** "וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ" (כו, ו)

💭 **מפרשים:** רש"י: "אִם אֵין שָׁלוֹם אֵין כְּלוּם"; "שֶׁהַשָּׁלוֹם שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל".

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), מצגת, דף עבודה, לוח

1. פתיחה: מתי מתחילה השנה? הכנת "גלגל השנה" על הלוח (4 דקות)
2. קריאת כג, ג-ו: שבת ופסח. גילוי: החודש הראשון הוא ניסן (6 דקות)
3. "תחנות המועדים": בקבוצות, כל קבוצה מקבלת מועד אחד (פסח וחג המצות, ספירה ושבועות, יום תרועה, יום הכיפורים, סוכות), מוצאת בפסוק את התאריך ומילה מרכזית, ומדביקה על גלגל השנה (12 דקות)
4. ספירת העומר: צובעים יחד בטבלת 50 משבצות שבעה שבועות, ומגלים מה ביום החמישים (5 דקות)
5. סוף הספר: קריאת כו, ג-ו ורש"י "השלום שקול כנגד הכל". דיון קצר (8 דקות)
6. עבודה אישית בדף העבודה (8 דקות)
7. סיכום הספר וכרטיס יציאה (2 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. איזה מועד מופיע ראשון בפרק כג, עוד לפני פסח?
2. באיזה חודש חלים יום תרועה, יום הכיפורים וסוכות?
3. כמה ימים סופרים מן העומר ועד החג?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה לדעתכם התורה מתחילה לספור חודשים דווקא מחודש האביב, חודש היציאה ממצרים?
2. למה פסוק על העני מופיע באמצע רשימת החגים?
3. רש"י אומר "אם אין שלום אין כלום". למה לדעתו השלום חשוב יותר מגשם ומאוכל?

הערכה (מה דעתי?)

1. איזה מועד הכי מיוחד בעיניכם? למה?
2. האם אתם מסכימים שהשלום "שקול כנגד הכל"? תנו דוגמה מהכיתה, מהבית או מהמדינה.

🏁 סיכום השיעור

פרק כג הוא לוח השנה של התורה: שבת, פסח וחג המצות בחודש הראשון, ספירת חמישים יום עד חג השבועות, ובחודש השביעי יום תרועה, יום הכיפורים וסוכות. באמצע החגים מופיעה מצוות פאה, כדי

שגם העני ישמח. הספר מסתיים בברכות, ושיאן "ונתתי שלום בארץ", ולפי רש"י "השלום שקול כנגד הכל".

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

כתבו: המועד שאני הכי אוהב הוא _____, ובפסוק שלו כתוב _____.

🧭 התאמה לפי זרם

השיעור מתאים לשני הזרמים. ההבדל בדגשים:

ממלכתי

- לחבר בין המועדים למחזור החקלאי ולעונות השנה בארץ ישראל (אביב, קציר, אסיף), ולחגים כחלק מהתרבות הישראלית.
- לשוחח על "ונתתי שלום בארץ": מה פירוש שלום בכיתה, בחברה ובמדינה.
- לשים לב לפסוק על פאה ולקט באמצע החגים: החג הוא גם זמן לדאוג לאחר.

ממלכתי-דתי (חמ"ד)

- לחבר כל מועד למצוותיו ולתפילות שלו, ולהבחין בין מה שכתוב בפסוק לבין ההלכה (למשל השם "ראש השנה" והשופר).
- ללמוד את רש"י על "ענני כבוד" ואת המחלוקת בסוכה יא ע"ב, ואת רש"י על "אם בחקתי תלכו" ("שתהיו עמלים בתורה").
- לסיים את הספר במנהג "חזק חזק ונתחזק".

💡 הערות למורה

הפרק ארוך; אין צורך לקרוא את כל דיני הקרבנות שבו. בתחנות המועדים כדאי לתת לכל קבוצה את הפסוק המתאים בלבד. בפרק כו יש אזהרות קשות; מומלץ להסתפק בברכות (ג-ו) ולהזכיר שיש בפרק גם אזהרות. בטבלת 50 המשבצות אפשר לסמן כל שבוע בצבע אחר. למתקשים: דף עם תמיכה.

📝 בדף העבודה

תאריכי המועדים לפי הפסוקים, החודש הראשון, ספירת חמישים יום בטבלה, פאה באמצע החגים, "ונתתי שלום בארץ" ומשימה אישית: ברכה לסוף הספר. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- ויקרא פרק כג, מכון ממרא (נוסח הפסוקים)

- ויקרא פרק כו, מכון ממרא
- ויקרא פרק כז, מכון ממרא
- דברים פרק טז, מכון ממרא ("חג שבעות")
- רש"י על ויקרא כג, ספריא
- רש"י על ויקרא כו, ספריא
- בבלי סוכה יא ע"ב, ספריא
- תכנון שנתי: תנ"ך חמ"ד ביסודי (המרחב הפדגוגי, משרד החינוך)
- הנחיות הפיקוח על הוראת המקרא: תנ"ך ממלכתי בחינוך היסודי, תשפ"ד (PDF, אתר תנ"ך ממלכתי)

מחוון: מועדי ה׳ ו"ונתתי שלום בארץ": המועדים וסוף הספר

1. פסח: החודש הראשון, 14 (ארבעה עשר), "פסח לה״" / "בין הערבים". חג המצות: החודש הראשון, 15 (חמשה עשר), "שבעת ימים מצות תאכלו". יום תרועה: החודש השביעי, 1, "זכרון תרועה". יום הכיפורים: החודש השביעי, 10 (עשור), "ועניתם את נפשתיכם". סוכות: החודש השביעי, 15, "חג הסכות שבעת ימים". כל מילה מרכזית מהפסוק מתקבלת.
2. החודש הראשון הוא חודש האביב, ניסן, החודש של יציאת מצרים. כשסופרים ממנו, תשרי הוא החודש השביעי.
3. שבעה שבועות = 49 יום, ביום החמישים חל חג השבועות (השם מופיע בדברים טז, י: "חג שבעות").
4. כל תשובה מנומקת. כיוון: כדי שבזמן החג, כשאוספים את היבול ושמחים, לא נשכח את העני; לפי רש"י מי שנותן לעני כראוי, כאילו בנה את בית המקדש.
5. כיוון: גם אם יש אוכל, גשם ועושר, בלי שלום אי אפשר ליהנות מכלום. דוגמה: כיתה עם הרבה ציוד אבל ריבים, או משפחה עם בית יפה אבל מריבות. כל דוגמה מתאימה מתקבלת.
6. לפי רש"י ה׳ הגן על בני ישראל במדבר בעננים (נס), ולפי רבי עקיבא הם בנו לעצמם סוכות אמיתיות (מגורים). בחלק השני כל בחירה מנומקת מתקבלת. (כדאי שהתלמיד יציין ששניהם פירושים.)
7. הערכה: ברכה בת 3-4 משפטים (2 נקודות), שני רעיונות מהספר בשימוש נכון (2+2). כל ברכה כנה ומנומקת מתקבלת.

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה׳ מובא בכתיב ה׳. הרחבה לספר ויקרא. ממלכתי: בתכנית הלימודים בתנ"ך ליסודי הממלכתי (הנחיות הפיקוח, תשפ"ד) ספר ויקרא נלמד בכיתה ה' לצד ספר במדבר, והמיקוד הוא פרקים יט וכה (א-יג), שנלמדים ביחידה "ויקרא: קרבן, קדושה וחברה טובה". יחידה זו משלימה את שאר הספר כהרחבה. חמ"ד: בתכנון השנתי של תנ"ך חמ"ד חומש ויקרא משויך לכיתה ד' (בכיתה ה' לומדים במדבר ושמואל א), ולכן בחמ"ד היחידה מתאימה לכיתה ד' או לחזרה. ביחידה רש"י להעשרה. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.